

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Ткачової Наталії Олександрівни про дисертацію Чжан Цзін
«Формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної
мови засобами ресурсу Інтернет», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації

В умовах глобалізації та інтеграції України у світовий освітній простір значно зростає роль міжкультурної комунікації як ключової складової професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, кожний із яких має не лише вільно володіти мовою, але й бути здатним ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, розуміти культурні особливості, норми поведінки та комунікативні стратегії. Слід також зауважити, що стрімкий розвиток цифрових технологій та широке використання інтернет-ресурсів відкривають нові можливості для формування міжкультурної компетентності фахівців, причому онлайн-платформи, соціальні мережі, відеоконференції та освітні сервіси забезпечують безпосередній доступ майбутнього педагога до автентичного мовного середовища та сприяють забезпеченню його реальної міжкультурної взаємодії з іншими людьми.

Доцільно також зазначити, що традиційні підходи до навчання іноземних мов не завжди забезпечують достатній рівень сформованості міжкультурної компетентності педагогів, бо передбачають звернення основної уваги в освітньому процесі вивченню теоретичних аспектів зазначеного феномену. Активне застосування різних цифрових сервісів і платформ дає змогу перейти від пасивного засвоєння знань до активної комунікації та накопиченню практичного досвіду міжкультурної взаємодії.

Отже, порушена проблема дослідження є дійсно на часі та вимагає пошуку невідкладних шляхів її розв'язання. Актуальність теми дослідження посилюється необхідністю усунення виявлених суперечностей між: потребою суспільства у висококваліфікованих викладачах іноземної мови з розвиненими навичками міжкультурної комунікації та недостатнім використанням інтернет-ресурсів у підготовці таких фахівців; значним потенціалом інтернет-технологій (відеоконференції, мовні форуми, віртуальні спільноти, соціальні мережі) для формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови та фрагментарністю методичних підходів до їх впровадження в освітній процес; необхідністю створення автентичного міжкультурного середовища для майбутніх викладачів іноземної мови та недостатнім рівнем інтеграції інтернет-ресурсів у програми професійної підготовки. Наукова значущість дослідження також підтверджується його виконанням відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки й наукового напрямку Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів».

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет; визначено та схарактеризовано структурні компоненти (особистісно-ціннісний, знаннєвий, праксеологічний) готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет; виокремлено критерії (особистісний, когнітивний, компетентнісний) і відповідні показники, рівні (високий, середній, низький) сформованості компонентів міжкультурної комунікації у майбутніх викладачів іноземної мови з використанням інтернет-ресурсів; з'ясовано сутність і структуру поняття «міжкультурна комунікація викладача іноземної мови»; визначено й обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернет; набули подальшого розвитку наукові уявлення про: феномен «готовності до міжкультурної комунікації» викладачів іноземної мови в умовах цифровізації освіти; потенціал ресурсів Інтернет як інструменту подолання культурних бар'єрів та формування соціокультурної толерантності через синхронну та асинхронну взаємодію з носіями мови; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів до міжкультурної комунікації в індивідуальному та професійно-педагогічному аспектах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Аналіз рукопису дисертації та змісту публікацій здобувача переконує у високій обґрунтованості теоретико-методологічної бази наукового пошуку, сформульованих у науковій роботі теоретичних положень та висновків дослідження, повній узгодженості складників його наукового й поняттєво-термінологічного апарату. Ретельне вивчення широкого переліку різноманітних джерел, що включає праці українською й іноземними мовами, опрацювання нормативних документів дало дисертанту змогу чітко визначити концептуальні й науково-педагогічні засади дослідження порушеної проблеми, уточнити авторське розуміння ключових понять дослідження. Відібраний комплекс адекватних методів дослідження дозволив отримати достовірні результати.

Даючи оцінку головним здобуткам дисертаційної роботи, акцентуємо увагу на таких найбільш суттєвих наукових результатах дослідження:

– обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено оригінальну організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет, що характеризується системно-функціональною єдністю цільового, інструментального, змістового компонентів та поетапною реалізацією процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами цього ресурсу;

– визначено та схарактеризовано структурні компоненти (особистісно-ціннісний, знаннєвий та праксеологічний) готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет;

– виокремлено критерії й показники (*особистісний*: мотиваційна спрямованість на розвиток міжкультурної комунікації з використанням інтернет-ресурсів; усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі; сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі; *когнітивний*: когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування; усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування; здатність до усвідомленого добору засобів міжкультурної комунікації; *компетентнісний*: професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов; усвідомлення специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії; здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту) та рівні (високий, середній, низький) сформованості компонентів готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням інтернет-ресурсів;

– з'ясовано сутність міжкультурної комунікації викладача іноземної мови» як інтегративного соціально-особистісного утворення, що уможливорює позитивне й толерантне ставлення педагога до різних суб'єктів міжкультурної взаємодії при вирішенні педагогічних ситуацій, а також структурні компоненти цього утворення;

– визначено й обґрунтовано педагогічні умови (інтеграція онлайн-платформ для міжкультурного діалогу; використання автентичних іншомовних матеріалів з мережі Інтернет; організація віртуальних міжкультурних обмінів зі студентами з різних країн; застосування онлайн-симуляторів міжкультурних ситуацій; діагностика міжкультурної компетентності за допомогою цифрових інструментів) ефективного формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернет;

– набули подальшого розвитку наукові уявлення про поняття, пов'язані з порушеною проблемою («готовність до міжкультурної комунікації» викладачів іноземної мови в умовах цифровізації освіти; потенціал ресурсів Інтернет як інструменту подолання культурних бар'єрів та формування соціокультурної толерантності через синхронну та асинхронну взаємодію з носіями мови тощо).

Динаміка позитивних змін у сформованості готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет свідчить про ефективність теоретично обґрунтованих організаційно-педагогічної моделі й педагогічних умов реалізації цього процесу, а отже – про наукову і практичну цінність результатів проведеного дослідження.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.
Вважаємо, що отримані результати наукового пошуку мають вагоме значення

для подальшого розвитку педагогічної теорії. Авторкою визначено міждисциплінарний характер міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземних мов, зокрема доведено, що цей феномен перебуває в тісному взаємозв'язку з етнологією, культурологією, мовознавством, історією, психологією, соціологією, педагогікою, а також із галузями лінгвістичного знання (лінгвокраїнознавством, етнолінгвістикою, лінгвокультурологією, психолінгвістикою, соціолінгвістикою, прагмалінгвістикою).

Науково обґрунтована й розроблена здобувачем організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет характеризується системно-функціональною єдністю цільового, інструментального, змістового компонентів, поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов'язаних складників формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

Проведене дослідження має високу практичну значущість, що полягає насамперед у вдосконаленні навчально-методичного забезпечення щодо використання ресурсу Інтернет, зокрема платформ для мовного обміну (HelloTalk, Tandem), масових відкритих онлайн-курсів (МООС), сервісів для відеоконференцій (Zoom, Google Meet) та інструментів спільної проєктної діяльності (Padlet, Canva, Miro), даючи змогу створювати автентичне середовище комунікації в процесі фахової підготовки. Заслуговує також на схвалення розробка й запровадження тематичного модуля «Міжкультурна комунікація викладачів іноземної мови в цифровому просторі» й авторської навчальної дисципліни «Основи формування міжкультурної комунікації засобами інтернет-ресурсів», реалізація онлайн-проєктів «Європейський Союз – територія успіху», «Інтерактивний діалог: від аутсайдера до інсайдера», організацію онлайн дискусійного клубу «Діалог мов – Діалог культур: Україна і світ». Дисертантом також розроблено практичні рекомендації щодо формування міжкультурної комунікації студентів-магістрів за допомогою цифрових технологій та онлайн-платформ. Наукові й методичні доробки дисертанта можуть стати в пригоді викладачам ЗВО, науковцям, студентам, розробникам освітніх платформ та фахівцям з дистанційного навчання, а також іншим працівникам у галузі освіти.

Результати дослідження було впроваджено в освітній процес чотирьох вітчизняних закладів вищої освіти: Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка №-50/25 від 19.12.2025), Мукачівського державного університету (довідка № 2560 від 22.12.2025), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 337 від 30.12.2025 р.), Київського міжнародного університету (довідка № 289 від 05.12.2025 р.).

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Структура дисертації відрізняється логічною внутрішньою єдністю, збалансованістю складових частин і

послідовністю викладу матеріалу, що відображає діалектичну єдність теоретичного й емпіричного етапів роботи. Здобувачем чітко сформульовано об'єкт, предмет, мету дослідження, що дозволило чітко визначити завдання, виконати їх у повному обсязі, про що свідчать отримані результати та висновки.

У першому розділі – «Міжкультурна комунікація як наукова проблема» – проаналізовано основні соціально-педагогічні детермінанти вивчення порушеної проблеми, схарактеризовано ключові поняття дослідження, розкрито міждисциплінарний характер процесу формування міжкультурної комунікації майбутнього викладача іноземної мови. У другому розділі – «Організаційно-педагогічні засади процесу формування міжкультурної комунікації майбутнього педагога» – визначено сутність ресурсу Інтернет як засобу формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови, виявлено педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації, теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка організаційно-педагогічної моделі процесу формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет» – розкрито питання підготовки та проведення експериментального дослідження, проаналізовано процедуру діагностики рівня сформованості міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови, схарактеризовано процес впровадження педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет та проаналізовано отримані результати.

Кожен розділ логічно доповнює попередній, а в комплексі всі розділи дисертації послідовну й системно розкривають процес досягнення поставленої мети дослідження. Завершеність дисертаційної роботи підтверджується змістовними висновками, а також позитивними результатами впровадження наукових доробок дисертанта в практику роботи закладів вищої освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження знайшли достатнє публічне висвітлення в наукових фахових виданнях, оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено в 9 наукових працях, із них: 4 статті у фахових виданнях України категорії «Б», 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження. Поряд із загальною позитивною оцінкою роботи відзначимо, що дисертація містить окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують уточнення:

1. Доцільно максимально чітко розмежувати (і водночас узгодити) терміни «міжкультурна комунікація», «міжкультурна компетентність»,

«готовність до міжкультурної комунікації», «міжкультурна взаємодія у цифровому середовищі» та показати їх ієрархію в авторській концепції.

2. Потребує підсилення опис індикаторів (показників) кожного критерію та логіка переходу від теоретичного опису до вимірюваних змінних у діагностичному інструментарії (особливо щодо рефлексивного компонента).

3. Важливо, щоб у дисертації детально було подано: характеристику вибірки (кількість, курс/програма, умови навчання), дизайн експерименту (етапи, тривалість, контрольні/експериментальні групи), валідність і надійність діагностичних методик, а також конкретні статистичні критерії.

4. У представленні експериментальної частини роботи доцільно чіткіше показати педагогічні умови, які мали вирішальне значення для отриманих позитивних змін: які саме умови дали найбільший ефект, за рахунок яких організаційних рішень забезпечувалася сталість участі здобувачів, які фактори могли впливати на результативність (рівень цифрової компетентності, мотивація, попередній досвід міжкультурної взаємодії).

5. Перелік інтернет-ресурсів і платформ виглядає переконливо, однак для підсилення практичної складової дисертації доцільно було б надати більше конкретних дидактичних сценаріїв їх застосування: приклади навчальних ситуацій, алгоритми роботи студентів, критерії оцінювання виконаних завдань і зразки очікуваних результатів саме в площині міжкультурних смислів, а не лише мовленнєвої практики.

Зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, мають переважно рекомендаційний характер і можуть бути враховані здобувачем під час підготовки роботи до публічного захисту та подальших наукових розвідок.

Висновки. Загалом дисертаційну роботу Чжан Цзін характеризує методологічна обґрунтованість, цілісність, практичне спрямування одержаних результатів з можливістю їх ефективного використання для формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

Оформлення дисертації відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (зарєєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023). Факти порушення академічної доброчесності в роботі не виявлені.

Аналіз дисертації, опублікованих наукових робіт дозволяє дійти висновку про те, що дисертація «Формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет» є самостійною, завершеною науковою працею з актуальної проблеми. Представлена дисертація має науково-теоретичну та практичну цінність, відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету

Міністрів України від 21 березня 2022 р. № 341, від 19 травня 2023 р. № 502), а її оформлення – вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 31 травня 2019 р. №759), а її авторка – Чжан Цзін – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інноваційної педагогіки,
освітніх трансформацій і лідерства

Навчально-наукового інституту
«Академія вчителівства»

Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Наталія ТКАЧОВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

